

Rozane de Cock, Leen d'Haenens, Robin Reul, Julie Desmedt, Elke Ichau, Peggy Valcke,
Ellen Wauters & Anoeska Schipper*

Berichtgeving over slachtoffers

JOURNALISTIEKE PRAXIS VOLGENS VLAAMSE VERSLAGGEVERS

De verslaggeving over het tragische busongeval in het Zwitserse Sierre in maart 2012 waarbij 22 Belgische en Nederlandse kinderen en zes volwassenen om het leven kwamen, lokte scherpe kritiek uit in Vlaanderen. Kort na de discussie kwam de Vlaamse Raad voor de Journalistiek als reactie met een gewijzigde richtlijn die het journalistieke gebruik van informatie en beeldmateriaal geput uit persoonlijke websites en sociaalnetwerksites aan banden wil leggen. Dit onderzoek is gebaseerd op dertig diepte-interviews met journalisten die veel ervaring hebben met het brengen van nieuws over ongevallen, criminaliteit en rampen. We vragen hen naar hun dagelijkse praxis, hun omgang met slachtoffers of nabestaanden van slachtoffers, en naar hun mening rond mogelijke veranderingen in hun dagelijkse praktijk na de wijziging in de deontologische code.

* Prof. dr. Rozane de Cock is werkzaam aan Katholieke Universiteit Leuven, Instituut voor Mediastudies (IMS). Contactgegevens: Parkstraat 45, 3000 Leuven. E-mail: Rozane.decock@soc.kuleuven.be. Tel: +32 16 32 30 14.

Prof. dr. Leen d'Haenens is werkzaam aan Katholieke Universiteit Leuven, Instituut voor Mediastudies (IMS). Contactgegevens: Parkstraat 45, 3000 Leuven. E-mail: Leen.dHaenens@soc.kuleuven.be. Tel: + 32 16 32 36 20.

Robin Reul is als wetenschappelijk medewerker werkzaam aan Katholieke Universiteit Leuven, Instituut voor Mediastudies (IMS). Contactgegevens: Parkstraat 45, 3000 Leuven. E-mail: Robin.Reul@soc.kuleuven.be. Tel: + 32 16 32 36 13.

Julie Desmedt is werkzaam bij Steunpunt Media aan de Universiteit Antwerpen. Contactgegevens: Sint-Jacobsstraat 2, 2000 Antwerpen. E-mail: Julie.Desmedt@ua.ac.be. Tel: + 32 3 265 57 60.

Elke Ichau is als wetenschappelijk medewerker werkzaam aan Katholieke Universiteit Leuven, Instituut voor Mediastudies (IMS). Contactgegevens: Parkstraat 45, 3000 Leuven. E-mail: Elke.ichau@soc.kuleuven.be. Tel: +32 16 32 30 70.

Prof. dr. Peggy Valcke is aangesloten bij Interdisciplinary Centre for Law and ICT (ICRI) aan de Katholieke Universiteit Leuven. Contactgegevens: Sint-Michielsstraat 6, 3000 Leuven. E-mail: Peggy.Valcke@law.kuleuven.be. Tel: + 32 16 32 54 70.

Ellen Wauters is aangesloten bij Interdisciplinary Centre for Law and ICT (ICRI) aan de Katholieke Universiteit Leuven. Contactgegevens: Sint-Michielsstraat 6, 3000 Leuven. E-mail: Ellen.Wauters@law.kuleuven.be. Tel: + 32 32 07 81.

Anoeska Schipper is werkzaam bij Steunpunt Media aan de Universiteit Antwerpen. Contactgegevens: Sint-Jacobsstraat 2, 2000 Antwerpen. E-mail: Agnesanoeska.Schipper@ua.ac.be.

Inleiding

Berichtgeving over slachtoffers veronderstelt een permanente afweging van het recht op vrije meningsuiting, het recht op informatie van het publiek en het recht op privacy van de betrokkenen. De verslaggeving over het tragische busongeval in het Zwitserse Sierre (13 maart 2012) waarbij 22 Belgische en Nederlandse kinderen en zes volwassenen om het leven kwamen, lokte scherpe kritiek uit in Vlaanderen. Kort na de discussie vaardigde de Vlaamse Raad voor de Journalistiek (RvdJ) een richtlijn uit die het journalistieke gebruik van informatie en beeldmateriaal afkomstig van persoonlijke websites en sociaalnetwerksites aan banden legt. Enkele maanden na deze aanpassing werd een interuniversitair onderzoek naar de relatie tussen media en slachtoffers in Vlaanderen gestart op verzoek van de Vlaamse ministers van Media en Welzijn. Dit breed opgezette onderzoek bevat naast een kwantitatief gedeelte (systematische inhoudsanalyse van slachtofferberichtgeving in Vlaamse kranten en tv-journaals tussen 2010 en 2012) een analyse van ingediende klachten bij de RvdJ en een rechtsvergelijkende studie. In het kwalitatieve gedeelte werden diepte-interviews afgenomen bij dertig journalisten en bij achttien slachtoffers van rampen, misdrijven en ongevallen en hun naasten over hun ervaringen met media-aandacht. We beperken ons hier tot de interviews met journalisten die regelmatig tot vaak berichten over slachtoffers (print en audiovisuele media, publieke en commerciële media) en verwijzen beknopt naar de rechtsvergelijkende studie.

Berichten over slachtoffers. Vrijheid van meningsuiting en algemeen belang versus privacy

Het vinden van de juiste balans tussen het recht op vrije meningsuiting, het recht van het publiek op informatie en het recht op privacy van het slachtoffer en/of zijn familieleden is vaak een moeilijke exercitie. Een voorbeeld: twee populaire Vlaamse kranten publiceerden op 15 maart 2012, twee dagen na het zware busongeval in Sierre, foto's van de omgekomen kinderen op hun voorpagina. De foto's bleken afkomstig van sociale mediaprofielen. Voor publicatie was geen toestemming gegeven door de ouders. De manier waarop sommige journalisten en fotografen te werk gingen om informatie te verzamelen, lokte afkeurende reacties uit bij politici, academici en journalisten, en gaf de aanzet voor een uitbreiding van de beroepsethische Code van de RvdJ. Er kwam een richtlijn specifiek gewijd aan het journalistieke gebruik van beeldmateriaal gehaald van persoonlijke websites en sociaalnetwerksites (Raad voor de Journalistiek, 23.04.2012).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft herhaaldelijk benadrukt dat vrijheid van meningsuiting en informatie een wezenlijk onderdeel is van een democratische maatschappij om een open, verdraagzame en pluralistische samenleving te organiseren waarbinnen ook plaats is voor niet-conformistische, rustverstorende of kwetsende opinies (Voorhoof, 2011: 39). Dit recht is echter niet absoluut en vaak dient er een afweging gemaakt te worden tussen vrijheid van meningsuiting en andere grondrechten zoals privacy. Onderzoekers stellen vast dat

de grens tussen het private en het publieke domein binnen de journalistiek steeds vager wordt. Humaninterestverhalen en personalisering van incidenten zorgen ervoor dat het privéleven steeds meer in de kijker komt te staan (Van Zoonen, 1998: 113).

Deze privacykwestie wordt vaak als problematisch ervaren door hen die het onderwerp vormen van nieuwsberichten en hun naaste omgeving. Media-aandacht kan hinderlijk of ongewenst zijn en als exploitatie overkomen. Daarnaast vrezen betrokkenen dat feiten ongenueanceerd en zonder context gepresenteerd worden. Bovendien staan journalisten onder druk om snel berichten te produceren – zeker wanneer het gaat om een ernstig incident – en bestaat er een markt voor gedramatiseerde en sensationele nieuwsverhalen (Jemphrey & Berrington, 2000: 479-482). De grens tussen redelijk en onredelijk mediagedrag is soms vaag (Day, 2006: 132-133). Allen (2003: 72) wijst in dit verband op het commerciële aspect van deze berichtgeving: persoonlijke informatie geniet vaak publieke belangstelling. Journalisten zijn onderhevig aan de plichten en verwachtingen van de mediaorganisatie waarvoor zij werken. Aandacht schenken aan de wensen van het publiek uit economische noodzaak maakt daar deel van uit.

Bovendien hebben groepen en individuen uiteenlopende definities en opvattingen van wat privacy en de grens tussen de privé- en publieke sfeer voor hen betekent. Specifieke incidenten en kwesties maken beslissingen over privacy vaak nog complexer. Privacy-inbreuken kunnen in uitzonderlijke gevallen gerechtvaardigd worden – bijvoorbeeld getuigenissen uit eerste hand die bijdragen aan het publieke begrip – maar in de meeste gevallen weegt het individuele recht op privacy zwaarder dan het recht van het publiek op informatie (Day, 2006: 150-151).

Twee bijzondere 'categorieën' worden gevormd door slachtoffers van seksuele misdrijven en minderjarigen. Deze categorieën worden beschermd met wettelijke bepalingen¹ en richtlijnen in de Code van de RvdJ. Media hanteren bovendien vaak richtlijnen die de identificatie van deze slachtoffers afraden. Een bijkomend dilemma voor redacties is het gebruik van kinderen en jongeren als bronnen. Bij de beslissing moet in overweging genomen worden dat kinderen vaak nog niet in staat zijn een geïnformeerd oordeel te vellen over de wenselijkheid van een interview en nog niet weten wat de impact van media-aandacht kan zijn. Day stelt dat journalisten steeds rekening moeten houden met de leeftijd en emotionele rijpheid van het kind, de aard van het incident en de waarde van eventuele informatie afkomstig van kinderen (Day, 2006: 146-147).

Afwegingen en factoren bij nieuwsgaring en -productie

Journalisten nemen op twee momenten een beslissing met betrekking tot de privacy van de personen waarover ze willen berichten. Tijdens de nieuwsgaring en -selectie moeten verslaggevers bepalen of ze het privéleven van hun 'subjecten' zullen bin-

nendringen. Vervolgens wordt in de nieuwsproductiefase beslist welke persoonlijke informatie al dan niet verspreid wordt (Hodges, 1994: 203-205). Theorieën rond nieuwswaardigheid stellen dat journalisten tijdens de nieuwsselectie bewust of onbewust rekening houden met nieuwswaarden om te bepalen welke feiten, gebeurtenissen en personen opgenomen kunnen worden in de berichtgeving. Verschillende onderzoekers hebben de elementen die de nieuwswaardigheid bepalen geïnventariseerd (o.a. Galtung & Ruge, 1965; Gans, 1980; Harcup & O'Neill, 2001). Nieuwswaarden zoals de onverwachtheid van een gebeurtenis en de mate van negativiteit of positiviteit hebben invloed op de selectie van nieuwsverhalen.

Welke afwegingen maken journalisten wanneer ze geconfronteerd worden met slachtoffers? Uit onderzoek komen tegenstrijdige resultaten naar voren over de aard en het gewicht van de verschillende factoren in het beslissingsproces van journalisten met betrekking tot ethische kwesties. Sommige studies geven aan dat de individuele morele standaarden van de journalist prevaleren (Muller, 2010); andere auteurs wijzen op voortdurende interactie en/of een grote mate van overeenkomst tussen individuele en beroepsethische normen (Battistoli, 2008; Voakes, 1998; Whitehouse, 2010).

De journalist is hoe dan ook ingebed in een context die mee bepaalt binnen welke grenzen er gewerkt wordt. Om het beslissingsproces van journalisten binnen privacykwesties te reconstrueren, stelde Voakes (1998) een theoretisch model op, gebaseerd op het '*hierarchy of influences model*' van Shoemaker en Reese (1996). Voakes onderscheidt zeven factoren die een rol kunnen spelen in de keuze om bepaalde informatie al dan niet te publiceren:

- individuele factoren (persoonlijke achtergrond en 'stijl' van de journalist);
- '*small group*'-factoren (collega's en informele contacten);
- organisatiegebonden factoren;
- concurrentie met andere media;
- professionalisme (opleiding, normen en waarden, routines);
- extramedia-invloeden (nieuwsbronnen, publiek, belangengroepen);
- vormen van regulering (door overheid en beroepsgroep).

Diverse studies hebben aspecten van dergelijke modellen in kaart gebracht (o.a. Van der Wurff & Schönbach, 2011). Vast staat dat, omwille van het subjectieve karakter van ethische beslissingen en de rekbaarheid van ethische codes, het onmogelijk is om alle gerelateerde factoren in kaart te brengen.

Slachtoffers in het nieuws

In het mediadiscours kan iedereen slachtoffer zijn, maar toch komen bepaalde categorieën van individuen veel vaker in aanmerking om als slachtoffer gerepresenteerd te worden (Jacobsen & Stenvoll, 2010, p. 274). Christie ontwikkelde een ideaaltipe van 'wenselijke' slachtoffers in de publieke context. Het 'ideale slachtoffer' is '*a person or a category of individuals who – when hit by crime – most readily are given the complete and legitimate status of being a victim*' (Christie, 1986: 19). Het ideale slachtoffer van een misdrijf is zwak (erg jong, oud of verzwakt door ziekte), voert een respecta-

bele activiteit uit rondom het tijdstip van het misdrijf en heeft geen schuld aan het misdrijf. Dergelijke stereotypen beïnvloeden wat de samenleving als risico's beschouwt, voor welke personen men bang zou moeten zijn of welke situaties men uit de weg zou moeten gaan. Zo bepalen ze mee het discours over slachtofferschap (o.a. Davis & French, 2008; Smolej, 2010).

De relatie tussen journalisten en slachtoffers is ambigu. Enerzijds is er de noodzaak dat journalisten voldoende waardevolle informatie vergaren om een nieuwsverhaal te maken dat het publiek informeert en dat voldoet aan de commerciële eisen van de mediaorganisatie. Anderzijds bestaat bij gevoelige maatschappelijke kwesties de noodzaak om individuen die al getraumatiseerd zijn niet verder te schaden. Kwalitatief onderzoek naar de omgang van Nederlandse media met de privacy van slachtoffers stelde vast dat de rechten van het individu vaak ondergeschikt zijn aan het algemeen belang. In de studie werden zeven Nederlandse journalisten en redacteuren ondervraagd over hoe zij de professionele ethiek in de praktijk omzetten. Volgens de onderzoekers is het systeem van zelfregulering goed geregeld. Ook stellen ze vast dat journalisten wel degelijk een ethisch bewustzijn hebben ontwikkeld in hun beroepsbezigheden. De Nederlandse Leidraad is echter net als de Vlaamse Code niet bindend, en inbreuken worden niet gesanctioneerd. Dat is problematisch omdat blijkt dat er in de praktijk regelmatig fouten gemaakt worden, zoals inbreuken op de privacy van slachtoffers (Leferink & Sessink, 2009: 33-37).

Slachtoffers hebben een waaier aan klachten over hun relatie met media: onder meer de *timing* van de berichtgeving, het gevoel dat hun privacy afbrokkelt, onjuiste of vertekende berichtgeving en langdurige aandacht (Maercker & Mehr, 2006; Jemphrey & Berrington, 2000; Walsh-Childers, Lewis & Neely, 2011). Berichtgeving kan aanzienlijke impact hebben op de betrokkenen, ook wanneer de berichtgeving niet problematisch (bijv. inaccuraat of opdringerig) was. Het gegeven dat een persoonlijk trauma plotseling publiek domein wordt, werkt voor vele slachtoffers stressverhogend (o.a. Maercker & Mehr, 2006).

Toch wordt niet elk contact met de media negatief ervaren. Verschillende studies toonden aan dat slachtoffers en nabestaanden positieve ervaringen hebben met journalisten die hen met zorg behandelden (Walsh-Childers, 2011: 199-203; Leferink & Sessink, 2009: 43-54). Contact met de media kan zelfs wenselijk zijn, bijvoorbeeld om bij grote incidenten het lot van naasten te tonen, om te vermijden dat enkel daders aandacht krijgen, om onvrede te uiten, om anderen te behoeden voor gelijkaardige situaties of om het gevoel te krijgen toch enige controle te hebben over de situatie (Kratzer & Kratzer, 2003: 41-43; Tandon, 2007: 123-124).

Slachtoffers en de Vlaamse Code van de Raad voor de Journalistiek

In België zijn naast de vrijheid van meningsuiting, verankerd in de Grondwet, en de wettelijke bepalingen rond de titel van beroepsjournalist, weinig specifieke regels

terug te vinden over de regulering van het journalistieke beroep. De beroepsgroep kan zelf de concrete invulling van haar rechten en plichten bepalen. Op 20 september 2010 werd de beroepsethische Code van de RvdJ goedgekeurd. De Code bestaat uit 27 artikelen die bedoeld zijn als een leidraad voor de praktijk. Enkele richtlijnen gaan over berichtgeving over slachtoffers. Artikel 23 van de Code bepaalt het volgende:

‘De journalist respecteert het privéleven van personen en tast het niet verder aan dan noodzakelijk in het maatschappelijk belang van de berichtgeving. De journalist gaat in het bijzonder omzichtig om met mensen in een maatschappelijk kwetsbare situatie, zoals minderjarigen, slachtoffers van criminaliteit, rampen en ongevallen, en hun familie.’

Op 23 april 2012 vulde de RvdJ de Code aan met een richtlijn specifiek gewijd aan het journalistieke gebruik van beeldmateriaal afkomstig van persoonlijke websites en sociaalnetwerksites (RvdJ, 23.04.2012) naar aanleiding van de fel bekritiseerde mediaberichtgeving over het tragische busongeval een maand eerder in het Zwitserse Sierre. Daarin sluit de RvdJ het gebruik van dergelijk materiaal niet volledig uit, maar moet een aantal afwegingen gemaakt worden voordat overname van foto's of informatie geoorloofd is. De RvdJ erkent dat persoonlijke websites en sociaalnetwerksites een bron van informatie kunnen zijn voor journalisten. Toch betekent het feit dat iemand hierop persoonlijke gegevens of beeldmateriaal plaatst, niet dat dit materiaal zonder meer mag worden overgenomen door nieuwsmedia, zelfs als het gaat om publiek toegankelijke pagina's.

De aandacht voor de problematische aspecten verbonden aan berichtgeving over slachtoffers is niet nieuw. Enkele jaren geleden bracht de RvdJ samen met de Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ), het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en de steun van de minister van Media een brochure uit onder de titel *Pers en slachtoffers. Tips voor journalisten* (RvdJ, 28.10.2005). De brochure herneemt de aanbevelingen van de richtlijn van 13 november 2003 van de RvdJ over de omgang van de pers met slachtoffers en bevat tips voor het vergaren van informatie (zoals rekening houden met emoties, reacties en wensen van het slachtoffer) en de berichtgeving zelf (o.m. zich afvragen of vermelding van naam, woonplaats en andere persoonsgegevens van het slachtoffer noodzakelijk is; uitdrukkelijk toestemming vragen om de naam of andere persoonlijke details expliciet te publiceren).

Ook in journalistieke codes uit naburige landen wordt expliciet aandacht besteed aan slachtoffers. Zo vermeldt de Duitse *Pressecodex* van de *Deutscher Presserat* dat slachtoffers van ongevallen of misdaden een speciale bescherming genieten. Het is niet noodzakelijk om een slachtoffer te identificeren om lezers een ongeval of een misdaad beter te doen begrijpen. Uitzonderingen kunnen gerechtvaardigd worden indien de betrokkene beroemd is of in uitzonderlijke omstandigheden (Presserat,

03.12.2008). De Zwitserse *Conseil de la presse* spreekt over 'personen in nood, rouw of shock' (Le Conseil Suisse de la Presse, 05.06.2008): er moeten bijzondere maatregelen genomen worden om henzelf en hun directe familie te beschermen. Als het gaat om beelden van ongevallen, rampen en misdaden moeten journalisten de menselijke waardigheid van een persoon respecteren door rekening te houden met de naaste familie, in het bijzonder in lokale en regionale berichtgeving. In de Leidraad voor journalisten van de Nederlandse Raad voor de Journalistiek zijn de meest relevante bepalingen in verband met slachtoffers terug te voeren op privacy. Naar aanleiding van kritiek op de berichtgeving over een vliegtuigcrash in Tripoli waarbij een Nederlandse jongen de enige overlevende was, sprak de raad zich onder meer uit over het gebruik van foto's op sociaalnetwerksites. De raad oordeelde dat beelden, hoewel zonder belemmering beschikbaar, niet zomaar gebruikt mogen worden voor andere doeleinden dan waarvoor ze op sociale media zijn geplaatst. Naar aanleiding van de vliegtuigcrash werd er een nieuwe clausule aan de Leidraad toegevoegd:

'Bij het benaderen van slachtoffers van ongevallen en rampen en hun nabestaanden behoort de journalist rekening te houden met het recht van betrokkenen om met rust te worden gelaten. De journalist dient terughoudend te zijn indien de weerloosheid of geestelijke toestand van betrokkenen daartoe aanleiding geeft.'

(RvdJ Nederland, 04.08.2010)

Onderzoeksvragen

Vanuit de wetenschappelijke literatuur en het maatschappelijke debat rond berichtgeving over slachtoffers van rampen, misdrijven en ongevallen, formuleren we de volgende drie onderzoeksvragen:

OV 1: Welke plaats neemt de Code van de Raad voor de Journalistiek in bij de totstandkoming van nieuwsberichten in Vlaanderen volgens journalisten?

OV 2: Op welke manier gaan Vlaamse journalisten en redacties om met slachtoffers betrokken bij incidenten?

OV 3: In welke mate is volgens het Vlaamse journalistieke werkveld de manier van berichtgeving veranderd sinds de aanpassing van de Code van de Raad voor de Journalistiek in april 2012 (richtlijn i.v.m. gebruik beeldmateriaal sociale media)?

Methode

Om op deze onderzoeksvragen te antwoorden, wordt door middel van diepte-interviews inzicht geboden in de ervaringswereld van Vlaamse journalisten die regelmatig berichten over incidenten waarbij slachtoffers betrokken zijn. Op die manier wordt onderzocht hoe nieuwsverhalen tot stand komen en welke actoren en factoren hierbij een rol vervullen. Diepte-interviews zijn bij uitstek geschikt om maatschappelijke fenomenen te bevragen, te exploreren en te begrijpen in de bewoording van de informanten zelf en om inductief aan theorie- en beleidsvorming te doen.

Zowel de nieuwsuitzendingen van VRT en VTM uit het eerste kwartaal van 2012 als het artikelenbestand van Mediargus (archief van printmedia) werd door middel van een zoekactie met onder meer de zoektermen ‘slachtoffer’, ‘ongeval’, ‘ramp’ en ‘misdrijf’ doorzocht. Dit maakte het mogelijk een bestand aan te leggen met Vlaamse audiovisuele en printjournalisten die nog recent en regelmatig berichten over slachtoffers. Eind 2012 en begin 2013 werd telefonisch en via e-mail contact opgenomen met de betrokken journalisten (contactgegevens verkregen via de VVJ). Een derde van de gecontacteerde journalisten was bereid mee te werken aan onze studie. In totaal werden dertig reporters geïnterviewd: zeventien journalisten uit de audiovisuele sector (tien van de publieke omroep, zes van een commerciële zender en één van een regionale tv-zender) en dertien printjournalisten. Het gaat om zeven vrouwen en 23 mannen. Op één na werken alle journalisten voltijds. Negen journalisten werken freelance; de anderen zijn in vaste loondienst van een mediabedrijf.

Tijdens de kwalitatieve diepte-interviews werd gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst (gespreksgids). De interviews werden met toestemming van de betrokken journalist (elke geïnterviewde ondertekenende een ‘*informed consent*’-formulier) digitaal geregistreerd, letterlijk uitgeschreven en vervolgens gecodeerd (labels per tekstframe) met het softwareprogramma QSR Nvivo en geanalyseerd. Er werd gewerkt met grote thema’s: journalist en redactie (o.a. nieuwsgaring en -productie, persoonlijke kenmerken, houding tegenover slachtoffers), deontologie (o.a. de Code, redactieregels, persoonlijke regels, suggesties), media (kenmerken van en verschillen tussen media, invloeden), slachtoffers (gepercipieerde redenen om wel/niet mee te werken, rol van media voor slachtoffers), klachten en Sierre (berichtgeving over de busramp en erna). Eén codeur codeerde alle interviews in nauw overleg met een andere onderzoeker die de gespreksgids mee opstelde.

De focus ligt op de journalistieke praxis na aanpassing van de Code volgens de spelers in het werkveld zelf: journalisten die regelmatig berichten over slachtoffers. De vaststellingen worden gestaafd met parafrases en citaten. De interviews zijn volledig anoniem verwerkt. Bij elk citaat geven we aan of het gaat om een audiovisueel journalist (= AU) of een printjournalist (= P). De citaten zijn verspreid over de verschillende nieuwsmerken zonder labels als ‘populaire’ of ‘kwaliteitskrant’ te gebruiken.

Resultaten

Plaats Code in totstandkoming berichtgeving. Leidraad

De geïnterviewde journalisten zijn het er doorgaans over eens dat het goed is dat er een journalistieke deontologie bestaat. Deze kan dienen als leidraad voor beginnende journalisten, bij twijfelgevallen of in bijzondere situaties, bijvoorbeeld wanneer men *undercover* gaat. Een deel van de journalisten zegt de Code ooit al geraadpleegd te hebben, bijvoorbeeld tijdens de opleiding of bij twijfelgevallen. Enkele

journalisten geven aan dat ze de richtlijnen in hun opleiding moesten bestuderen. Een zekere kennis van de Code wordt doorgaans ook verwacht door de eind- of hoofdredactie. Een printjournalist van een populaire krant zegt zelfs dat men geacht wordt om de Code 'van A tot Z te kennen'. Dit is te verklaren vanuit het systeem van getrapte verantwoordelijkheid waarbij de journalist als eerste ter verantwoording kan geroepen worden bij een deontologische overtreding.

Verschillende reporters geven aan een oordeel te vellen op basis van buikgevoel. Sommigen beweren dat de richtlijnen een evidentie zijn en dat ze dus niet telkens expliciet geraadpleegd moeten worden. Het is volgens hen het gezonde verstand dat telt, waardoor men 'uit zichzelf' aanvoelt of er grenzen overschreden worden. Voor andere journalisten kan dat buikgevoel er echter pas komen wanneer men de Code voldoende kent. Door de Code bij twijfelgevallen steeds te raadplegen, denken deze journalisten na verloop van tijd een soort mentaal deontologisch kompas te kunnen ontwikkelen.

'Ik geloof nogal sterk in buikgevoel. Maar dat buikgevoel komt er ook alleen maar als je ooit de Code al eens gelezen hebt. Ik vind het wel belangrijk dat de Code er is, dat je die eens leest en er uitleg over krijgt. Dan neem je dat mee, denk ik. Je maakt je dat dan zelf wat eigen.' (AU)

Een groot deel van de journalisten zegt echter dat de Code eigenlijk zelden in de praktijk geraadpleegd wordt, wat blijkt uit opmerkingen als: 'ze ligt eigenlijk niet naast ons', 'we gaan er nooit iets in opzoeken', 'ik denk eerlijk gezegd dat daar niet naar gekeken wordt'.

Reactief raadplegen

De Code wordt niet proactief geraadpleegd of uit het hoofd geleerd. Als de Code geraadpleegd wordt, is dat meestal na de feiten. Zo geeft één krantenjournalist het voorbeeld dat de Code altijd gerespecteerd zal worden wat betreft de publicatie van bijvoorbeeld een foto, maar dat men in de praktijk eerst de foto zoekt vooraleer er een beslissing genomen kan worden:

'Soms moet je eerst acht uur spenderen om uit te vissen wie de slachtoffers juist zijn... en dan moet ik daarboven staan en zeggen "we gaan die niet vrijgeven", maar voor diegene die daar dan al acht uur in geïnvesteerd heeft, is dat niet altijd gemakkelijk.' (P)

Andere journalisten en redacties gebruiken de Code om te toetsen of ze daadwerkelijk een fout gemaakt hebben, na de feiten. In principe ligt de eindbeslissing bij de eind- of hoofdredactie; zij worden dan ook (mede) verantwoordelijk gehouden door een deel van de journalisten om te controleren of alles in overeenstemming met de Code gebeurd is. Er wordt ook verwacht dat journalisten de Code strikt naleven. In

de praktijk blijkt dat niet steeds te gebeuren. Eén reden hiervoor is de concurrentiedruk. Vooral de kranten worden in de interviews fel bekritiseerd voor het niet naleven van de Code.

Indirect raadplegen

Wat doen journalisten dan wel zelf? Ten eerste kunnen ze bij twijfel navraag doen of ze in strijd met de Code handelen. Een groot aantal zegt terecht te kunnen bij de eindredactie. Een andere manier om op de hoogte te blijven van evoluties in de Code is deelname aan infosessies, die door de redactie georganiseerd worden – zoals onder meer na Sierre gebeurd is bij verschillende media – of via andere kanalen. Een derde manier is het bekijken van informatie verspreid door onder meer de VVJ.

‘Om de zoveel maand worden wij naar de eindredactie geroepen en wordt alles nog een keer overlopen. Wij worden zo wel op de hoogte gehouden als er kleine wijzigingen zijn of als er iets groots gebeurt wat gevolgen heeft.’ (P)

Omgang met slachtoffers

Gevraagd naar de benadering van slachtoffers en nabestaanden, hechten journalisten veel belang aan een respectvolle benadering en omgang. Menselijkheid, begrip, empathie/medeleven, en het maken van duidelijke afspraken worden gezien als een respectvolle benadering. In de nieuwsoutput uit respect zich door de wensen/afspraken na te leven en terughoudend te zijn bij het in beeld brengen of beschrijven van situaties.

‘Ja, je probeert met die mensen mee te leven. Je begrijpt ook dat die mensen op dat moment ook andere dingen aan hun hoofd hebben. Ik probeer mij in hun plaats te stellen. Stel dat jij zoiets tegenkomt, wat zou je absoluut niet willen van een journalist die aan je deur komt staan? En dat zal ik dan ook niet doen.’ (AU)

Vervolgens vinden onze informanten een eerlijke en open benadering belangrijk. Dat betekent: zichzelf kenbaar maken als journalist, duidelijk de vraag stellen of iemand wil meewerken en uitleggen wat de bedoeling is. Deze vorm van eerlijkheid wordt niet alleen als functioneel gezien voor de berichtgeving, maar ook voor de reputatie van de journalist en het medium. Ook is een voorzichtige benadering cruciaal. Mensen geruststellen, bijvoorbeeld door een voorgesprek te houden zonder camera, microfoon of notitieboekje voorafgaand aan een interview, zorgt dat het contact vlotter verloopt. Niet elk slachtoffer komt automatisch in aanmerking voor een gesprek: degenen met het beste verhaal, de vlotste vertellers en degenen die zichzelf niet in gevaar brengen (en dus niet extra beschermd moeten worden tegen zichzelf/anderen) krijgen de voorkeur. Een deel van de feiten wordt gekozen om het ‘beste verhaal’ te construeren. Bovendien moet de informatie in een zo aantrekkelijk mogelijke vorm gepresenteerd worden om de aandacht te trekken van het doel-

publiek. Een detail kan het verhaal interessanter maken. Een 'goed verhaal' heeft voor vele journalisten ook emotie (of levendigheid). Daarom speelt beeld een belangrijke rol in de aantrekkelijkheid van de berichtgeving. Door slachtoffers 'een gezicht te geven' kan ook de emotionele kant van het verhaal vergroot worden, wat het nieuws aantrekkelijker maakt. Eén journaliste merkt op dat bijvoorbeeld politieagenten of brandweermannen de technische en puur feitelijke informatie van een incident wel kunnen geven, maar dat het de persoonlijke ervaringen en getuigenissen zijn die het nieuwsverhaal interessant maken. Andere journalisten menen dat slachtoffers en hun familie doorgaans degenen zijn die het verhaal het best kunnen vertellen, omdat zij het zelf beleefd hebben.

Hoewel overtuigen soms noodzakelijk is, proberen vele journalisten een 'nee' van een slachtoffer of nabestaande te respecteren. De meeste redacties stellen zich begripvol op tegenover de weigering van een slachtoffer om mee te werken. Toch bekritiseert een deel van de journalisten de druk vanuit de redactie om aan te dringen bij slachtoffers.

'Het ligt eerder aan de ingesteldheid van de mensen aan de top bij de krant. Het is eigenlijk niet dat wij opstaan met de gedachte van "Ah ja, daar is een dode gevallen! We gaan dat lijden eens goed...". Het is eigenlijk omgekeerd. Het is die eindredactie die denkt van "Oeh, daar is [iets] gebeurd, we gaan dat eens goed uitsmeren."' (P)

Toestemming is vaak een heikele kwestie voor journalisten. Het begrip wordt beschouwd als contextafhankelijk. Verschillende media geven doorgaans de volledige naam van overleden slachtoffers. Zo redeneert één journalist dat er voor berichtgeving over een overleden slachtoffer geen toestemming gevraagd hoeft te worden aan nabestaanden, omdat het slachtoffer zelf niet meer in zijn of haar privacy geschaad kan worden:

'Ik denk dat hij daar relatief weinig last van heeft. Informatie gaat daar voor op schending van de privacy.' (P)

Daarnaast veronderstellen veel journalisten dat er soms een vorm van impliciete toestemming gegeven wordt voor een bepaalde publicatie, bijvoorbeeld wanneer afbeeldingen publiek vrijgegeven zijn. Desondanks is toestemming voor velen toch iets dat expliciet gevraagd moet worden, uit principe, of om op veilig te spelen.

'Het argument van "Facebook is een publiek ding" vind ik flauwekul. Facebook is niet bedoeld om in de krant te zetten.' (AU)

In de fase van nieuwsproductie speelt toestemming ook nog een rol. Zo kan het dat slachtoffers vragen om een bericht nog te mogen bekijken voordat zij toestemming

geven voor het verschijnen ervan. Dat wordt door vele journalisten als tijdrovend en vervelend gezien en wordt dus niet vaak voorgesteld. Als iemand achteraf de toestemming intrekt zonder grondige reden, tracht men meestal deze persoon alsnog over te halen.

Verandering praktijk na aanpassing Code

Uit onze interviews blijkt dat een groot deel van de journalisten erg kritisch is over de berichtgeving rond het busongeval in Zwitserland. Het publiceren van foto's en blogberichten van minderjarigen kan voor velen niet door de beugel. Uit de reacties van journalisten op Sierre zouden we kunnen afleiden dat voor de meesten sociale media taboe zijn in het proces van nieuwsgaring. Maar is dat in de dagelijkse praktijk ook zo?

Sociale media blijken in de praktijk als een rijke bron van informatie en beeldmateriaal gezien te worden. Vrijwel alle journalisten suggereren dat zij of hun collega's nog steeds gebruik maken van Facebook, Twitter en dergelijke om informatie en/of foto's te verzamelen van de personen over wie ze berichten. Wanneer we peilen naar hoe journalisten omspringen met sociale media, tekenen er zich twee groepen af. De eerste groep is van mening dat informatie en foto's van sociale media niet zonder toestemming van de betrokkenen gebruikt mogen worden. Dat is zeker het geval wanneer het gaat om kinderen. De andere groep stelt dat privépersonen zelf verantwoordelijk zijn voor de informatie die ze ter beschikking van een breder publiek stellen.

't Zal mij misschien later zuur opbreken, maar ik vind: hetgeen op het internet verschijnt, is wel publiek. Er zijn heel veel discussies over, maar persoonlijk vind ik dat dat publiek is. (...) Als 't op internet staat, mag iedereen het weten. (...) Foto's vind ik nog iets anders, maar van berichten vind ik wel dat je die mag weergeven. (...) Dat slachtoffer heeft er zelf voor gekozen om publiek te zijn dan, he. En op mijn Facebook ga je geen foto's kunnen vinden als je niet bevriend bent met mij. Dus ik heb daarvoor gekozen om dat gereserveerd te houden.' (AU)

Daaruit vloeit de suggestie voort om privépersonen en vooral jongeren meer te informeren en bewust te maken over hun omgang met sociale media, onder meer wat betreft de gevaren die het achteloos gebruik van sociale media inhouden voor hun privacy. Een deel van de journalisten vindt wel dat het de verantwoordelijkheid van de journalist en de eind- of hoofdredactie blijft om voorzichtig om te springen met bepaalde informatie. Journalisten hebben de keuze om de beschikbare informatie níét in de berichtgeving op te nemen. Er wordt van hen immers verwacht een professioneel oordeel te vellen.

De berichtgeving over Sierre wordt vaak bekritiseerd door de geïnterviewden, voornamelijk het gebruik van de vakantieblogs en foto's.

‘Ik bedoel, we hebben Sierre gehad. Daar [zijn] wij heel zwaar de mist in gegaan. Met al die minderjarige kinderen, die zelfs nog levend waren, hun foto [in de krant] te zetten. Dat was remmen los, gewoon [op de] voorpagina. (...) Ik heb ook met die klasfoto’s rondgelopen, met al die kinderen op, van ‘wie is hier nu dood en wie niet?’ Ik moet dat zeggen, ik [sla] daar absoluut mea culpa.’ (P)

‘Er waren sommige kranten, kwaliteitskranten zelfs, die zover waren gegaan om naar de websitepagina [site] van die school te gaan en om fragmenten te publiceren van de dagboeken die die kinderen hadden bijgehouden. Die kinderen die dood waren. Ik vond dat zo ver over de schreef, dat ik dacht “hoe kan dat nu?”’ (AU)

Niettemin geven enkele journalisten van audiovisuele media aan wel begrip te hebben voor de publicatie van foto’s van minderjarigen in kranten.

‘Ik begrijp waarom zo’n krant dat doet. Als je er een gezicht op plakt, maak je het veel tastbaarder en wordt de emotionele betrokkenheid veel groter. Maar dat weegt niet op tegen het feit dat dat ook niet respectvol is voor de slachtoffers en die families.’ (AU)

Andere journalisten geven aan dat ze de berichtgeving van hun eigen medium wel acceptabel vinden. Hoewel journalisten van radio en televisie globaal gezien kritisch zijn voor hun collega’s bij de kranten, zijn ze doorgaans positief over de eigen berichtgeving over het busongeval. Nochtans hebben zij de slachtoffers en nabestaanden ook afgebeeld. Kortom, de meningen lopen uiteen over de te volgen aanpak.

Eerder bespraken we de houding tegenover de richtlijn rond het gebruik van foto’s en gegevens afkomstig van sociale media, die naar aanleiding van de discussie over Sierre werd ingevoerd door de RvdJ. De vraag werd gesteld of er effectief iets veranderd is. Ook hierover zijn de meningen verdeeld.

‘Ik denk dat er wel heel veel veranderd is, in de zin dat de bewustwording over hoe we moeten omgaan met sociale media op scherp is gesteld. (...) Dus ik denk dat de volgende keer de kranten met meer terughoudendheid daarover zullen berichten.’ (AU)

Andere journalisten betwijfelen of men voorzichtiger geworden is. Eén journalist ziet de huidige voorzichtigheid als een tijdelijk verschijnsel, en vreest dat de goede voornemens bij de volgende grote ramp opnieuw vergeten zullen worden.

‘Ik vrees er eigenlijk voor. Toch als ik nu nieuws kijk en [de]krant lees, heb ik niet echt het gevoel dat daar echt heel anders mee wordt omgesprongen. Je ziet nog altijd foto’s van slachtoffers en in tekst (...) die privé zijn. Dus ik denk dat, ik

vrees eigenlijk dat... Er wordt misschien iets meer over nagedacht, maar ik heb niet het gevoel dat dat heel concreet dingen heeft veranderd.' (AU)

Conclusie en discussie

We lieten in dit onderzoek een substantieel deel van de Vlaamse verslaggevers aan het woord die op regelmatige basis berichten over slachtoffers van ongevallen, rampen en misdrijven. De visie van het werkveld op deze materie en de eigen reflectie op de omgang met recente aanpassingen van de deontologische Code is een noodzakelijke eerste stap om een beeld te krijgen van hoe de journalistiek in de praktijk omgaat met slachtoffers.

De sociale invloeden uit het model van Voakes (1998) blijken een reële impact te hebben op het beslissingsproces rond privacykwesties. Individuele kenmerken zoals het eigen buikgevoel, groepsfactoren, organisationele factoren, concurrentie, professionalisme gebaseerd op vorming en normering, externe factoren (bijv. de veranderingen aan de normering door de kritiek van politici en publieke opinie op de berichtgeving over Sierre) en regulering (o.m. de Code) werden teruggevonden in de interviewresultaten.

Uit de gesprekken met journalisten blijkt dat de afweging tussen het recht op informatie en het recht op privacy daadwerkelijk een moeilijke evenwichtsoefening is. Ethische richtlijnen wegen daarin niet noodzakelijk zwaarder door dan kenmerken van de journalist. Het merendeel van de geïnterviewde Vlaamse journalisten ziet de Code van de RvdJ vooral als een leidraad die geraadpleegd kan worden door beginners of in geval van twijfel. De meeste journalisten hebben de Code ooit al geraadpleegd, bijvoorbeeld tijdens hun opleiding. Redacties verwachten ook dat journalisten een zekere kennis van de Code hebben. Toch zeggen veel verslaggevers dat ze hun beslissingen niet afwegen tegen de Code, maar vooral hun buikgevoel volgen. Een groot deel van hen raadpleegt de Code in de praktijk maar zelden. Als dat toch gebeurt, is het meestal achteraf: na de berichtgeving en/of bij fouten. Wel wordt de Code in de praktijk indirect geraadpleegd door advies te vragen bij de eind- of hoofdredactie, door deel te nemen aan infosessies en andere kanalen ('De Journalist', de VVJ) te bekijken.

Journalisten zijn van mening dat slachtoffers en hun naasten op een respectvolle manier benaderd en behandeld moeten worden. Dit doet vermoeden dat het inderdaad mogelijk is dat bepalingen uit de Code gevoelsmatig gevolgd worden. Toch zijn er enkele kwesties waarbij de richtlijnen flexibel benaderd kunnen worden. Hoewel journalisten erkennen dat toestemming vragen belangrijk is, is dat begrip afhankelijk van de context. Soms wordt in de journalistieke praktijk gewerkt met impliciete toestemming. Ook de maatschappelijke relevantie van een incident kan volgens sommige journalisten reden zijn om de regels te versoepelen.

Sociale media zijn nog steeds een rijke bron van informatie en beeldmateriaal voor journalisten, ondanks de aanscherping van de richtlijnen. Toch geven vele journalisten aan dat toestemming vragen belangrijker geworden is. Anderen vinden echter nog steeds dat privépersonen zelf primair verantwoordelijk zijn voor de bescherming van hun privacy en dat informatie op het internet publiek is. De keuze om deze te publiceren moet wel op een professionele manier gemaakt worden door de journalist en de redactie.

Een bijzondere categorie van slachtoffers zijn minderjarigen. Om met hen te praten en gegevens/beelden van hen te publiceren, is toestemming nodig van ouders of verantwoordelijken. Enkele kenmerken die in de literatuur als beïnvloedingsfactoren aangeduid worden in het proces van nieuwsproductie waren prominent aanwezig bij het busongeval in Sierre: het ging om 'ideale slachtoffers' volgens het concept van Christie (1986), het was een onverwacht en negatief incident met een grote impact en bovendien werd voldaan aan de nieuwswaarde 'nabijheid'. Bij de berichtgeving over het incident was er volgens de journalisten zogeheten impliciete toestemming en een grote maatschappelijke relevantie. Toch geven de journalisten in het onderzoek harde kritiek op de berichtgeving. Velen scharen zich achter de aanpak van hun eigen medium, maar hebben kritiek op anderen, vooral op de kranten. Het ethisch bewustzijn van de journalisten en wellicht de invloed van de publieke opinie spelen ook een rol in het nieuwsproductieproces. De meningen zijn verdeeld wanneer het gaat om wat er veranderd is in de manier van berichtgeving sinds Sierre en de aanpassing van de Code. Sommigen benadrukken dat er nu expliciet wordt stilgestaan bij de manier van berichten over slachtoffers op redacties en het omgaan met nieuwe media. Toch vreest men dat de huidige voorzichtigheid tijdelijk is.

Om de aandacht voor een genuanceerde en ethisch correcte manier van verslaggeving ook op termijn te waarborgen, lijkt het ons belangrijk om te investeren in concrete en praktische opleidingssessies voor journalisten. Om zo ruim mogelijk toepasbaar te zijn, dienen deontologische codes – net als andere algemene leidraden – in algemene termen geformuleerd te worden, hetgeen de vertaling naar de dagelijkse praktijk er niet altijd eenvoudig op maakt. We zien daarom een belangrijke rol weggelegd voor een kruisbestuiving tussen jonge journalisten en ervaren senioren, voor opleidingen journalistiek, de RvdJ, de VVJ, slachtofferorganisaties en onderzoekers in het ontwikkelen van een geschikt format bij wijze van permanente toetssteen. Een andere mogelijkheid is het creëren van een deontologisch handboekje zoals dat van de VRT of de *Guide pratique du Conseil suisse de la presse* dat journalisten altijd bij de hand hebben en waarin aan de hand van concrete voorbeelden een antwoord gegeven wordt op vragen die zich tijdens de uitoefening van hun beroep voordoen.

Literatuur

- Allen, A.L. (2003). Why journalists can't protect privacy. In C.L. Lamay (ed.), *Journalism and the debate over privacy* (pp. 69-87). Mahwah (New Jersey): Lawrence Erlbaum Associates.
- Battistoli, B. (2008). *Transmission, translation and transformation: Communication of ethical codes in the newsroom*. Paper gepresenteerd op de Annual Meeting of the International Communication Association van 21.05.2008 in Montreal, Canada.
- Chermak, S.M. (1995). *Victims in the news. Crime and the American news media*. Boulder: Westview Press.
- Christie, N. (1986). The ideal victim. In E.A. Fattah (ed.), *From crime policy to victim policy: Reorienting the justice system* (pp. 17-30). Londen: Macmillan.
- Davis, M.J. & French, T.N. (2008). Blaming victims and survivors: an analysis of post-Katrina print and news coverage. *Southern Communication Journal*, 73(3), 243-257.
- Day, L.A. (2006). *Ethics in media communications. Cases and controversies*. Belmont : Thomson-Wadsworth.
- Der Presserat. (12.03.2008). *Pressemitteilung. Vorliegende Bild-Blog-Beschwerden können behandelt werden*. Geraadpleegd op 12 february 2013 op: www.presserat.info/inhalt/dokumentation/pressemitteilungen/pm/article/beschwerderecht-nicht-missbraucht.html.
- Galtung, J. & Ruge, M.H. (1965). The structure of foreign news. The presentation of the Congo, Cuba, Cyprus crises in four Norwegian newspapers. *Journal of International Peace Research*, 2(1), 64-91.
- Gans, H.J. (1980). *Deciding what's news. A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek and Time*. Londen: Constable.
- Harcup, T. & O'Neill, D. (2001). What is news? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280.
- Hodges, L. (1994). The journalist and privacy. *Journal of Mass Media Ethics*, 9(4), 197-212.
- Jacobsen, C.M. & Stenvoll, D. (2010). Muslim women and foreign prostitutes: Victim discourse, subjectivity, and governance. *Social Politics*, 17(3), 270-294.
- Jemphrey, A. & Berrington, E. (2000). Surviving the media: Hillsborough, Dunblane, and the press. *Journalism Studies*, 1(3), 469-483.
- Kratzer, R.M. & Kratzer, B. (2003). How newspapers decided to run disturbing 9/11 photos. *Newspaper Research Journal*, 24(1), 34-47.
- Leferink, S.B.L. & Sessink, M. (2009). *Publiek bezit tegen wil en dank? Een onderzoek naar berichtgeving over slachtoffers in de media*. Utrecht: Slachtofferhulp Nederland.
- Maercker, A. & Mehr, A. (2006). What if victims read a newspaper report about their victimization? A study on the relationship to PTSD symptoms in crime victims. *European Psychologist*, 11(2), 137-142.
- Muller, D. (2010). Ethics and trauma: lessons from media coverage of Black Saturday. *The Australian Journal of Rural Health*, 18, 5-10.
- Ochberg, F. (1986). *Interviewing victims – A better way*. Michigan State University: Michigan. Geraadpleegd op 2 januari 2013 op School of Journalism: <http://victims.jrn.msu.edu/public/articles/ochberg.html>.
- Raad voor de Journalistiek. (28.10.2005). *Brochure Pers en slachtoffers. Tips voor journalisten*. Geraadpleegd op 19 december 2012 op: http://rvdj.be/sites/default/files/pdf/pers_en_slachtoffers.pdf.
- Raad voor de Journalistiek. (23.04.2012). *Code wordt uitgebreid met richtlijn over het gebruik van informatie uit persoonlijke websites*. Geraadpleegd op 12 february 2013 op: www.rvdj.be/nieuws/code-wordt-uitgebreid-met-richtlijn-over-het-gebruik-van-informatie-uit-persoonlijke-websites.
- Raad voor de Journalistiek Nederland. (04.08.2010). 2010/35. *Ambtshalve uitspraak Vliegcramp Tripoli*. Geraadpleegd op 12 february 2013 op: www.rvdj.nl/2010/35.
- Shoemaker, P.J. & Reese, S.D. (1996). *Mediating the message. Theories of influences on mass media content*. New York: Longman Publishers.
- Smolej, M. (2010). Constructing ideal victims? Violence narratives in Finnish crime-appeal programming. *Crime Media Culture*, 6(1), 69-85.
- Tandon, N. (2007). Secondary victimization of children by the media: An analysis of perceptions of victims and journalists. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 2(2), 119-135.

- United Nations. (29.11.1985). *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. Geraadpleegd op 19 december 2012 op: www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm.
- Van der Wurff, R. & Schönbach, K. (2011). *De effectiviteit van journalistieke codes: Een literatuurstudie*. Amsterdam: Amsterdam School of Communication Research.
- Van Zoonen, L. (1998). The ethics of making private life public. In K. Brants, J. Hermes & L. van Zoonen (eds.), *The media in question. Popular cultures and public interests* (pp. 113-123). Londen: Sage Publications.
- Voakes, P. (1998). What Were You Thinking? A Survey of Journalists Who Were Sued for Invasion of Privacy. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 75(2), 378-393.
- Voorhoof, D. & Valcke, P. (2011). *Handboek Mediarecht*. Brussel: Larcier.
- Wardle, C. (2007). Monsters and angels. Visual press coverage of child murder in the USA and UK, 1930-2000. *Journalism*, 8(3), pp. 263-284.
- Walsh-Childers, K., Lewis, N.P. & Neely, J. (2011). Listeners, not leeches: What Virginia Tech survivors needed from journalists. *Journal of Mass Media Ethics*, 26(3), 191-205.
- Whitehouse, G. (2010). Newsgathering and privacy: Expanding ethics codes to reflect change in the digital media age. *Journal of Mass Media Ethics*, 25(4), 310-327.

Noten

- 1 Zie bijvoorbeeld de Belgische wetgeving rond de aantasting van de persoonlijke levenssfeer van minderjarigen (art. 433bis Sw), het herkenbaar maken van slachtoffers van seksueel misbruik (art. 378bis Sw., supra) en de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.